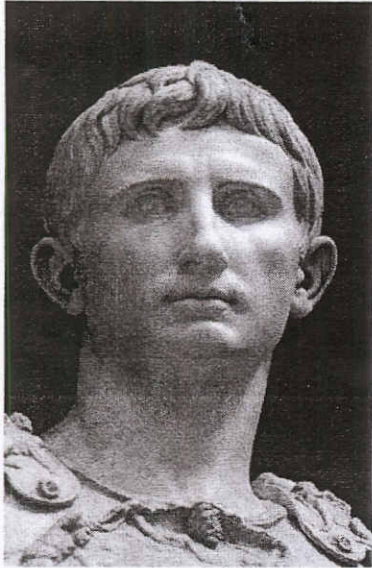

De keizertijd

JULISCH-CLAUDISCHE HUIS

Augustus (27 v. Chr.-14 n. Chr.)

De eerste keizer was volgens velen de beste. Na zijn overwinning op Antonius en Cleopatra kreeg hij alle macht in handen die dankzij de toewijzing van allerlei traditionele ambten door de senaat gesanctioneerd werd. De republiek was na een roerige tijd officieel hersteld, in werkelijkheid was met Augustus' ambt van 'eerste burger' een nieuwe staatsvorm ontstaan die nog eeuwen zou voortbestaan. Ook de stad kreeg een nieuwe aanblik: 'Ik heb Rome in baksteen aangetroffen en haar in marmer achtergelaten,' zo vatte Augustus het aan het eind van zijn leven samen. Bij zijn dood werd hij, net als Caesar, vergoddelijkt.

Herkenbaar aan: gezicht met scherpe trekken, haarlok op voorhoofd in de vorm van zwaluwstaart.

Bouwkundige nalatenschap in Rome:

Herinrichting van het Forum Romanum en eigen Forum van Augustus
Mausoleum
Theater van Marcellus
Ara Pacis

Tiberius (14-37)

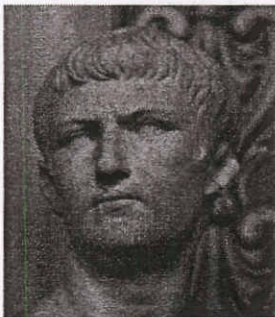
'Laten ze me maar haten, zolang ze me maar vrezen!' Aldus de tweede keizer die op latere leeftijd zijn stiefvader opvolgde. Hij was een bekwaam heerser maar een nurkse oude man die zich terugtrok uit Rome om zich over te geven aan verdorven lusten op het eiland Capri. Hij was zo weinig geliefd dat het Romeinse volk na zijn dood uitriep: 'In de Tiber met Tiberius!'

Herkenbaar aan: Augusteïsch gezicht met breed voorhoofd en haviksneus.

Bouwkundige nalatenschap in Rome:

Herinrichting Palatijn tot keizerlijke residentie (*Palatium* > *palazzo*, *palace*, *paleis*)

Gaius Caligula (37-41)

'Had het Romeinse volk maar één nek!' Aldus de gevaarlijke gek die het niet kon uitstaan als het volk bij paardenrennen een andere wagenmenner aanhing dan hijzelf. In de vier jaar die hem vergund waren, maakte deze geesteszieke, kwistige, ontuchtige en moordlustige keizer alle mogelijke misbruik van zijn macht.

Claudius (41-54)

Onder deze rustige en ietwat knullige oude kamergeleerde kwamen de gemoederen weer tot rust. Claudius voegde Britannia als provincie toe aan het rijk. Na zijn dood werd hij vergoddelijkt.

Bouwkundige nalatenschap in Rome:

Aqua Claudia, Tempel van Claudius

Nero (54-68)

Door de machtshonger van zijn moeder werd Nero als verwend jongetje de machtigste man van het Rijk. Hij had nooit zelfbeheersing geleerd en beschouwde zichzelf als kampioen in paardenrennen, acteren en zingen. Hij vermoordde familieleden, onder wie zijn moeder. Toen Rome voor een groot deel in vlammen opging, gaf hij de christenen de schuld en gaf de aanzet tot gruwelijke vervolgingen. In het vrijgekomen hart van Rome liet hij een soort Versailles voor zichzelf aanleggen. Uitgeroepen tot staatsvijand nr. 1 pleegde hij, met hulp van een slaaf, zelfmoord. Zijn laatste woorden: 'Wat een kunstenaar gaat er met mij verloren'.

Herkenbaar aan: stierennek, korte kaak met onderkin, parallel gekromde haarlokjes op voorhoofd.

Bouwkundige nalatenschap in Rome:

Domus Aurea

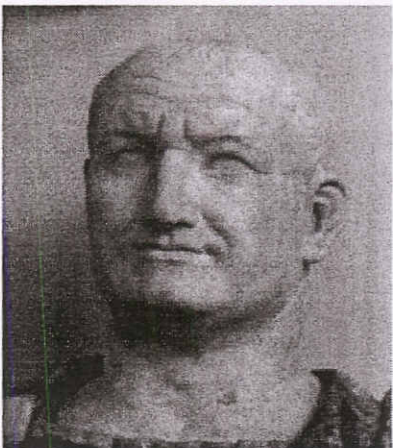
Renbaan Vaticaanse heuvel

DRIEKEIZERJAAR: Galba, Otho, Vitellius (69)

Na Nero's dood nam de een na de ander gewelddadig en kortstondig bezit van de keizerstroon.

FLAVISCHKE KEIZERS

Vespasianus (69-79)

Deze ervaren generaal herstelde de orde en wist met wijs financieel beleid de economische schade van Nero's spilzucht te beperken, o.a. door belasting te heffen op urine uit openbare toiletten ('geld stinkt niet'). In 70 sloeg hij met behulp van zijn zoon Titus de Joodse opstand in Judea neer. Uit de schatten van de Tempel van Jahweh bekostigde hij een eigen Forum en het Colosseum. Toen hij zijn dood voelde naderde, maakte hij een grap met de eer die goede keizers na hun dood ten deel viel: 'Hemeltje lief, ik geloof dat ik een god word'. Vespasianus werd inderdaad vergoddelijkt.

Herkenbaar aan: waarheidsgetrouw (dus veristisch) portret van een fors, gerimpeld en kaal hoofd, vaak met grijns.

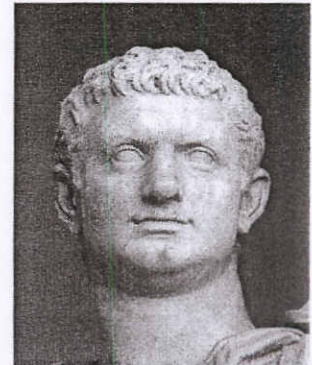

Titus (79-81)

De geliefde oudste zoon van Vespasianus zette de gunstige politiek van zijn vader bekwaam voort maar stierf vroegtijdig. Ook hij werd vergoddelijkt.

Domitianus (81-96)

Het minder getalenteerde jongere (en slankere) broertje volgde Titus op. Hij leed aan grootheidswaanzin, zette grote bouwprojecten op poten en liet zich 'Dominus et Deus' noemen. Hij werd in toenemende mate paranoïde en zag zijn angst op moordaanslagen bevestigd toen hij in zijn eigen paleis werd omgebracht.

Bouwkundige nalatenschap in Rome van de Flavische keizers:

Amphitheatrum Flavium, later Colosseum genoemd; Tempel van Vespasianus op het Forum; Forum van Vespasianus met vreedestempel en museum; Boog van Titus; Paleiscomplex op de Palatijn; Stadion voor Griekse atletiek op het Marsveld (later geworden tot Piazza Navona)

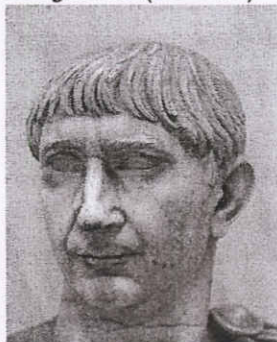
Nerva (96-98)

Deze oude senator luidde een tijd van ongekende welvaart en vrede in. Zijn rol als overgangsfiguur zien we ook terug in zijn bouwactiviteiten: tussen de Fora van Augustus en Vespasianus bouwde hij een smal *Forum Transitorium* of overgangsforum, gewijd aan Minerva.

ADOPTIEFKEIZERS

Vanaf de tweede eeuw bepalen de keizers tot Marcus Aurelius hun opvolging door adoptie.

Trajanus (98-117)

Deze uit Spanje afkomstige keizer streed *ter vergroting* van het rijk, dat onder zijn bewind de grootste omvang kreeg. Hij veroverde onder meer het gebied der Daciërs ten noorden van de Donau en legde ter gelegenheid van die gebiedsuitbreiding het grootste forum aan dat ooit is gebouwd.

Herkenbaar aan: voorlopig de laatste keizer met gladde kin; steile lokken en een lange, rechte neus.

Bouwkundige nalatenschap in Rome:

Forum van Traianus met triomfzuil en markthallen, thermen

Hadrianus (117-138)

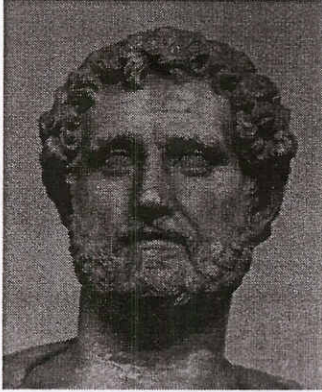
Als bekwaam bestuurder en realist zette Hadrianus de gebiedsuitbreiding van zijn voorganger niet voort, maar stelde de rijksgrenzen definitief vast. De Muur van Hadrianus in Noord-Engeland vormt hiervan het bekendste restant. De keizer reisde rond door heel het rijk en liet allerlei bouwprojecten uitvoeren, ook in Rome zelf. Bestaande bouwwerken in Rome liet hij restaureren of compleet herbouwen zonder zijn naam in een opschrift te vermelden. Hij stimuleerde een heropleving van de Griekse cultuur en was, op typisch Griekse wijze, minnaar van een jonge knaap. Toen deze stierf, liet de ontroostbare keizer zijn lieveling talloze malen als Griekse halfgod afbeelden. Zelf werd hij na zijn dood de zoveelste Romeinse godheid.

Herkenbaar aan: een getrimde baard die hij droeg om een litteken op zijn gezicht te verbergen (zijn opvolgers zouden zijn voorbeeld volgen), kort krulhaar en een stoer, viriel gezicht.

Bouwkundige nalatenschap in Rome:

Pantheon; Tempel van Venus en Roma; Mausoleum (nu Engelenburcht); Tempel van Hadrianus

Antoninus Pius (138-161)

Antoninus stond garant voor het voortduren van de welvaart en vrede sinds Trajanus.

Herkenbaar aan: diepliggende ogen, voor het eerst worden de irissen en pupillen door incisie in het marmer weergegeven.

Bouwkundige nalatenschap in Rome:

Tempel van Antoninus en Faustina

Marcus Aurelius (161-180)

Deze keizer-filosoof streed gedurende de meeste tijd van zijn keizerschap *ter bescherming* van het rijk tegen barbaren aan de overkant van de Donau. Door zijn onbekwame zoon als opvolger aan te wijzen doorbrak hij de stabiliteit van de door adoptie geregelde opvolging. Na hem zou het rijk een langzame maar zekere ondergang tegemoet zien.

Herkenbaar aan: rijkelijk krullend hoofd- en baardhaar, bolle, amandelvormige ogen.

Bouwkundige nalatenschap in Rome:

Ruiterstandbeeld

Zuil

Commodus (180-192)

Gestoorde en paranoïde keizer die het liefst in het amfitheater vanaf een veilige plaats door trefzekere worpen met de speer beesten afslachtte.

Herkenbaar aan: gelijkenis met Marcus Aurelius, maar met zware oogleden, krommere neus en nog meer krullen in de baard.

SEVERISCHE KEIZERS

Septimius Severus (193-211)

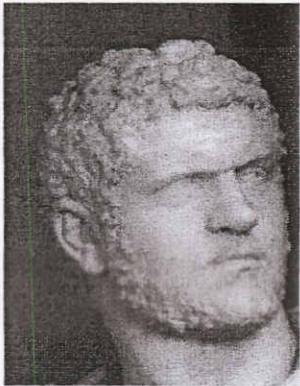
Na enige periode van politieke onrust herstelt Septimius Severus de orde en boekt een verovering op de Parthen in het oosten.

Herkenbaar aan: Vier krullende lokken op voorhoofd, gespleten sik.

Bouwkundige nalatenschap in Rome:

Boog van Septimius Severus; aanbouw aan keizerlijk paleis op Palatijn

Caracalla (211-217)

Machtshonger bracht Caracalla ertoe om na de dood van vader Severus zijn eigen broer Geta te vermoorden. Als hervormingsmaatregel verleende hij iedere vrije inwoner van het rijk het Romeinse burgerrecht. Dit kwam niet zozeer ten goede aan de miljoenen mensen die het betrof, als wel aan de staatskas, die nu van iedereen belasting kon eisen.

Herkenbaar aan: naar links gewend hoofd, kwaadaardige frons, kort krullend hoofd- en baardhaar.

Bouwkundige nalatenschap in Rome: Thermen van Caracalla

LATERE KEIZERS

Na de Severische dynastie bepaalden de legers wie er tot keizer werd uitgeroepen. Deze 'soldatenkeizers' stierven op één na een onnatuurlijke dood en volgden elkaar zo in hoog tempo op. Het rijk raakte ernstig verzwakt en werd zo vaak ingevallen dat Rome zelf door **Aurelianus** met een stadsmuur moest worden beschermd. Aan het eind van de 3e eeuw herstelde **Diocletianus** de orde en deelde de heerschappij in vieren. Voor het grote aantal inwoners van Rome waren extra badvoorzieningen vereist. Met de Thermen van Diocletianus legde deze keizer en felle christenvervolger het grootste badcomplex ooit aan, volgens de overlevering door christenen onder dwangarbeid te stellen.

Constantijn (306-337)

Constantijn eiste de verdeelde keizerlijke macht voor zich alleen op en versloeg de overige mede-keizers. Zo zou hij Maxentius in Rome hebben verslagen door een goddelijk teken. Hierop stelde hij vrijheid van godsdienst in en maakte zo niet alleen een einde aan vervolging van christenen, maar begunstigde hen ook door hun belangrijke ambten toe te delen en de bouw van grote kerken te bevorderen. Later riep hij Constantinopolis tot nieuwe hoofdstad van het rijk uit, zodat Rome aan betekenis verloor.

Bouwkundige nalatenschap in Rome: Basilica Nova;
Boog van Constantijn; oorspronkelijke Sint Pieter en andere kerken